

Чепульченко Т. О.

канд. юрид. наук, доцент, зав. кафедри публічного права
ФСП, НТУУ «КП»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Компонентами правничої етики державних службовців, які покликанні створювати позитивні закони в державі, є: правова свідомість на усіх її рівнях (повсякдення, теоретична тощо) та правова культура в усіх її проявах (правові знання, повага до права тощо).

Під професійною правовою культурою як складової культури особи в літературі розуміють, перш за все: 1) здатність до виконання вимог загальнолюдських абсолютних моральних принципів і норм природного права; 2) знання правових та інших соціальних норм, які набуваються з урахуванням досвіду професійної діяльності попередників; 3) уміння й навички реалізовувати вказані норми та правила в процесі своєї професійної діяльності, готовність виконувати свій професійний обов'язок, діяти правомірно в будь-якій ситуації, маючи за головну мету розбудову демократичної, соціальної, правової, національної держави [1, с. 7].

«Методологічну основу професійної правової культури, - зазначає С. Сливка, - становить правнича етика, предметом дослідження якої є мораль - реальне явище, що виправдовує своє призначення тоді, коли чогось вимагає від людини, дає певний ідеальний взірець, у чомусь навіть перевершує реальний стан людської поведінки. Мається на увазі органічна єдність загальнолюдських і національних морально-етичних цінностей» [7. с. 39].

Серед осіб, які займаються правотворчою діяльністю, значний прошарок складають спеціалісти-юристи, а серед останніх - юристи-нормотворці. які є суб'єктами юридичної етики. Великою довірою суспільства і держави користуються юристи-нормотворці, але на них покладено величезну відповідальність. У затверджених V з'їздом Спілки юристів України «Основних

засадах професійної етики юристів України», підкреслено: «Професійна етика юристів виступає важливою передумовою реалізації можливостей і потенціалу правників у професійній діяльності та є складанням певних морально допустимих стандартів поведінки членів кожної професійної групи юристів. Поведінка юристів, що працюють в органах державної влади, повинна сприяти створенню умов для сумлінного виконання службових повноважень ними особисто й іншими співробітниками державних інституцій» [4].

Отже, професійна правова культура державних службовців ґрунтується на морально-етичних та правових нормах.

Ці питання регулюються законодавством, у чому й виявляється його моральність. Державні службовці повинні відповідати високим вимогам, які викладено у Законі України «Про державну службу» та цільових підзаконних актах. Серед останніх слід особливо виділити «Загальні правила поведінки державного службовця», які затверджені наказом Головного управління державної служби України від 23 жовтня 2000 р. № 58 [2].

Вказаним нормативно-правовим актом визначаються, зокрема, основні засади та вимоги щодо діяльності та професійного рівня державних службовців, про які далі буде вестися мова.

Безпосередніми суб'єктами законотворення, а, отже, і етики правотворення, є народні депутати, моральні вимоги до діяльності яких містяться в Законі України «Про статус народного депутата України». Стаття 8 зазначеного закону, яка має назву «Депутатська етика», визначає наступне: «1. У своїй діяльності народний депутат повинен дотримуватися загальновизнаних норм моралі; завжди зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян; утримуватись від дій, заяв чи вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну раду України, державу. 2. Неприпустимим є використання народним депутатом свого депутатського мандата всупереч загальновизнаним нормам моралі, правам і свободам людини і громадянина, законним інтересам суспільства і держави. 3. Народний депутат не повинен використовувати депутатський мандат в особистих, зокрема, в корисливих цілях» [6].

На жаль, даним нормативно-правовим актом не визначено відповідальності за порушення депутатської етики. Хоча у загальному вигляді можливість такої відповідальності викладено у пункті 26 «Загальних правил поведінки державного службовця», де вказується, що «Порушення цих правил державними службовцями є підставою для застосування до них дисциплінарних стягнень, передбачених Кодексом законів про працю України, а також Законами України «Про державну службу» та «Про боротьбу з корупцією».

Також, Законом України «Про регламент Верховної Ради» № 1861-VI від 10 лютого 2010 р. регулюється дотримання дисципліни та норм депутатської етики на пленарних засіданнях Верховної Ради України, зокрема, встановлюються певні санкції до порушників встановленої Регламентом дисципліни [5].

Так, статтею 51 Регламенту передбачається: «1. Народним депутатам забороняється вносити до залу засідань та використовувати під час проведення пленарного засідання плакати, лозунги, гучномовці, інші предмети, які не мають на меті забезпечення законодавчої діяльності. 2. На пленарному засіданні народний депутат не повинен перешкоджати викладенню або сприйняттю виступу (вигуками, оплесками, вставанням, розмовами по мобільному телефону тощо), вживати образливі висловлювання та непристойні слова, закликати до незаконних дій».

Щодо відповідальності за порушення даної норми, то у пунктах 4, 5 цієї ж статті визначено два види відповідальності: 1) попередження головуєчого на пленарному засіданні щодо народного депутата про неприпустимість таких висловлювань або припинення його виступу; 2) рішення Верховної Ради про позбавлення народного депутата права брати участь у пленарних засіданнях (до п'яти пленарних засідань), що відбувається за висновком комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту. Це рішення доводиться до відома виборців через газету «Голос України».

Частиною 6 вказаної статті передбачено механізм дій у випадку вчинення народним депутатом дій, що містять ознаки злочину.

Статтею 52 Регламенту регулюються питання по дотриманню дисципліни та норм етики промовцями на пленарному засіданні Верховної Ради, у випадку порушення яких народний депутат може бути позбавлений права виступу на цьому пленарному засіданні.

Як підкреслюється в юридичній літературі, регламент містить положення, які докладно визначають внутрішній порядок функціонування органу державної влади у процесі здійснення ним повноважень, закріплених законом (ідеться про динаміку, процедуру функціонування). Регламент регулює правила поведінки, зокрема, внутрішні, якими визначається внутрішній порядок (розпорядок, режим) роботи Верховної Ради України [2].

З огляду на зазначене мусимо зауважити, що вказані вище моменти щодо відповідальності зазначених осіб стосуються передусім порушень встановлених правил поведінки та процедур, однак щодо відповідальності етичного характеру - то це не знайшло належного відображення у законодавстві України. Говорячи про етичну відповідальність правотворців ми маємо на увазі відповідальність за відсутність добросовісного, свідомого, ціннісного відношення до здійснюваної роботи. Наприклад, це може стосуватися підготовки та прийняття нормативно-правових актів з корисливою метою отримання особою певних необґрунтованих пільг чи привілеїв, або таких, які приховано погіршують становище людини, економіки в країні тощо. У даному випадку відповідальність лежить як на авторів (чи колективі авторів) законопроекту, так і на посадовій особі, яка має на меті подати його на розгляд Парламенту.

Однак, на наше переконання, зазначене є суттєвою прогалиною в положеннях Регламенту Верховної Ради України і потребує відповідного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієнко О. А. Професійно-політична культура юриста (філософсько-правовий аналіз) : автореф. дис. ...канд. юрид. наук. - К., 2007.- 18 с.

2. Загальні правила поведінки державного службовця: Наказ Головного управління державної служби України № 58 від 23.10.2000 р. // Офіційний вісник України від 24.11.2000. - 2000. - № 45. - Ст. 346.

3. Маркуш М. Регламент Верховної Ради України: конституційний аспект // Віче. - № 24. - 2009 // Електронний ресурс: офіційний сайт журналу «Віче». - Режим пошуку: <http://www.viche.info/journal/1779/>

4. Основні засади професійної етики юристів України (затверджені V з'їздом Спілки юристів України) // Юридичний вісник України. - 2001. -9-15 червня.-№23,-С. 3.

5. Про регламент Верховної Ради: Закон України № 1861-VI від 10 лютого 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2010. - № 14-15, № 16-17. -Ст.133.

6. Про статус народного депутата України: Закон України № 2790 - XII від 7 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 3. - Ст. 17.

7. Сливка С. С. Юридична деонтологія: навчально-методичний посібник. - Львів: Світ, 2003.- 115 с.